

MUSTAQILLIK DAVRI O‘ZBEK NASRI TARAQQIYOTI VA BADIY XUSUSIYATLARI

Kamalxo‘djayeva Muhtasarxon

*Andijon shahar 2-son texnikumi
ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi*

Annotatsiya

Mazkur maqolada mustaqillik davri o‘zbek nasrining taraqqiyot bosqichlari, mavzu va g‘oya jihatidan yangilanishi, inson ruhiyati tasviri hamda milliy qadriyatlarning badiiy talqini tahlil qilinadi. Shuningdek, istiqlol yillarida yaratilgan roman va qissalarning adabiy jarayondagi o‘rni ham yoritilgan.

Kalit so‘zlar: mustaqillik davri, o‘zbek nasri, badiiy tafakkur, roman, qissa, milliy qadriyat, inson ruhiyati, zamonaviy adabiyot.

Kirish

O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, jamiyat hayotining barcha jabhalarida bo‘lgani kabi adabiyotda ham tub burilishlar yuz berdi. Xususan, o‘zbek nasri mafkuraviy cheklovlardan xalos bo‘lib, erkin badiiy tafakkur asosida rivojlana boshladi. Yozuvchilar inson ruhiyati, milliy o‘zlik, tarixiy xotira, erkinlik va ma’naviy qadriyatlarni yangi estetik tamoyillar asosida tasvirlashga intildilar. Mustaqillik davri nasri nafaqat mavzu doirasining kengayishi, balki badiiy shakl va uslub jihatidan ham yangilanishi bilan ahamiyatlidir.

Asosiy qism

Mustaqillik davri o‘zbek nasrining muhim xususiyatlaridan biri inson shaxsiga bo‘lgan e’tiborning ortganidir. Sovet davrida ko‘proq ijtimoiy-sinfiy qarashlar asosida talqin qilingan qahramon obrazi istiqlol yillarida individual ruhiyat, ichki

kechinmalar va ma'naviy izlanishlar orqali ochib berila boshlandi. Bu esa nasrda psixologik tasvir imkoniyatlarini kengaytirdi.

Mustaqillik davri nasrida milliy o'zlik va tarixiy xotira masalalari ham yetakchi mavzulardan biriga aylandi. Yozuvchilar xalqning kechmishi, tarixiy fojealari va milliy qadriyatlarini qayta badiiy talqin etdilar. Ayniqsa, Tog'ay Murod, Xurshid Do'stmuhammad, Nazar Eshonqul, Ulug'bek Hamdam kabi ijodkorlarning asarlarida inson va jamiyat munosabatlari falsafiy hamda ruhiy jihatdan chuqur ochib berildi.

Masalan, Otamdan qolgan dalalar asarida millatning tarixiy taqdiri va inson ruhiy iztiroblari o'ziga xos badiiy uslubda tasvirlangan bo'lsa, Bozor romanida bozor iqtisodiyoti sharoitidagi ijtimoiy-ma'naviy muammolar aks ettiriladi.

FarDU Scientific Bulletin

Istiqlol davri nasrida badiiy shakl va uslub borasida ham yangicha izlanishlar kuzatildi. An'anaviy realizm bilan bir qatorda modernistik va postmodernistik unsurlar ham adabiyotga kirib keldi. Ramziy obrazlar, falsafiy mushohadalar, ichki monolog va ong oqimi usullaridan keng foydalanildi. Bu esa o'zbek nasrining badiiy-estetik imkoniyatlarini boyitdi.

Shuningdek, mustaqillik davrida kichik nasr — hikoya va qissachilik ham yangi bosqichga ko'tarildi. Hikoyalarda oddiy inson taqdiri, zamonaviy hayot muammolari, oilaviy munosabatlar va ma'naviy qadriyatlar badiiy jihatdan chuqur talqin qilina boshladi. Ayniqsa, ayol obrazi, gender munosabatlari va jamiyatdagi axloqiy muammolar tasviri ham dolzarb mavzulardan biri bo'ldi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mustaqillik davri o'zbek nasri milliy adabiyot tarixida yangi bosqichni boshlab berdi. Bu davr nasrida inson ruhiyati, milliy o'zlik, tarixiy

xotira va ma'naviy qadriyatlar yangicha estetik tamoyillar asosida yoritildi. Yozuvchilarning erkin ijodiy izlanishlari natijasida o'zbek nasri mazmun va shakl jihatidan boyib, jahon adabiy jarayonlariga yaqinlashdi. Mustaqillik davri nasri bugungi kunda ham o'zining badiiy-falsafiy salmog'i bilan milliy adabiyot taraqqiyotida muhim o'rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- Karimov H. Istiqlol davri adabiyoti. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
- Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Fan, 2004.
- Rustamova M. Istiqlol davri o'zbek qissalarining taraqqiyot tendensiyalari. – Toshkent: Fan, 2006.
- Tog'ay Murod. Otamdan qolgan dalalar. – Toshkent: Sharq, 2002.
- Xurshid Do'stmuhammad. Bozor. – Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti, 2000.
- Qo'chqorov N. O'zbek adabiyotida istiqlool davri nasrining taraqqiyoti. – Toshkent, 2018.
- Mustaqillik davri o'zbek adabiyotining asosiy yo'nalishlari.
- journalss.org
- Mustaqillik davri o'zbek romanchiligi: badiiy va ilmiy tafakkur masalalari.
- FarDU Scientific Bulletin
- Istiqlol davri o'zbek kichik nasrida yangi tamoyillar.